

IKONOGRAFIJA, METROLOGIJA I GRAFIJA BOSANSKOGA NOVCA KOVANOGA IZMEĐU 1443. I 1461. GODINE (NOVAC KRALJA STJEPANA TOMAŠA)

U radu se analizira ikonografija, metrologija i grafija bosanskoga novca što ga je kovao kralj Stjepan Tomaš tijekom svoje vladavine od 1443. do 1461. godine. Time je nastavio standard i idejne matrice koje je uspostavio prethodni kralj Tvrtko II. Tvrtković. Provedena je nova klasifikacija Tomaševa novca na temelju aversnih i reversnih prikaza kao glavnih motiva te aversnih i reversnih oznaka uz njih. Uzete su u obzir i modifikacije grbova, monograma, patronova pastorala te pojava trećega tipa slova D u obodnim legendama. Među tako dobivenim vrstama razgraničene su varijante s pomoću sigli uz vrh ukrasa grba. Na temelju povijesnih podataka i nove klasifikacije definirana je periodizacija i slijed kovanja svih groševa, denara i poludenara Stjepana Tomaša. Također su klasificirani i periodizirani i ostali novci koji pripadaju tome kralju: veliki četverostruki dukat i denari njegova vazala srpskoga despota Đurđa Brankovića.

Uvod

Stjepan Tomaš, Božjom milošću, kralj Srba, Bosne, Primorja, Humske zemlje, Dalmacije, Hrvata, Donjih kraja i Zapadnih strana (1443. – 1461.), sin je kralja Stjepana Ostoje. Naslijedio je na prijestolju Tvrtka II. Tvrtkovića. Papa je 1445. godine proglasio zakonitost Tomaševa rođenja, zapravo zakonitost braka u kojem je rođen, i priznao ga legitimnim očevim nasljednikom. Istovremeno je razvrgnuo Tomašev brak s Vojačom pa se bosanski kralj iduće godine oženio Katarinom Kosačom po katoličkom obredu. Taj je brak bio dio saveza s njezinim ocem Stjepanom Vukčićem Kosačom. Da bi ublažio turski pritisak, stupio je u savez s Ugarskom, obvezavši se 1449. godine da će djelovati protiv Crkve bosanske. Iz braka s Vojačom imao je sina Stjepana, a Katarina Kosača rodila mu je kćer Katarinu i dva sina, a znamo da se jedan zvao Sigismund. Sin Stjepan Tomašević godine 1459. oženio se Marom, kćerju srpskoga despota Lazara, a nakon očeve smrti u nerazjašnjenim okolnostima godine 1461. naslijedio je prijestolje.¹

Ikonografija

Od kralja Tvrtka II. Tvrtkovića bosanski novci na aversima nose heraldički prikaz u obliku cjelovitoga kraljevskoga grba sa štitom, kacigom, plaštem, krunom i ukrasom, a na reversima lik zaštitnika kraljevstva sv. Grgura Nazijanskoga.² Kralj Stjepan Tomaš nije, kao ni njegov nasljednik Stjepan II. Tomašević, mijenjao ikonografiju svoga

¹ <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=58178> (pristupljeno 13.07.2018.)

² Zapravo je pravi svetac zaštitnik Bosne cijelo vrijeme bio sv. Grgur Čudotvorac (Thaumatoürgós - miraculosus) kojega se zbog slabe obaviještenosti miješalo sa sv. Grgurom Nazijanskim. Na to me je podsjetio Emir O. Filipović, profesor sarajevskog univerziteta. Na to je pažnju obratio i Robert Smajlagić u radu Doprinos proučavanju novca Kraljevine Bosne kovanoga za njezina posljednja tri kralja, Numizmatičke vijesti, 59., Zagreb, 2006., str. 130. Obojici se dragih prijatelja najtoplije zahvaljujem.

prethodnika. Na štitu cjelovitoga kraljevskoga grba i na njegovim groševima prikazano je slovo T s krunom iznad slova (okrunjeno T – Tomaš kralj), a na štitu na denarima prikazana je samo kruna.³ Na groševima je štitić postavljen koso i uspravno. Krupna promjena zaštitnika kraljevstva, vidljiva samo na denarima, dogodila se nakon prve dvije-tri godine Tomaševa vladanja. Novi patron, bez ikonografske promjene, postaje sv. Grgur Papa.⁴ Istovremeno se provode i sitne stilističke promjene pa umjesto kratkoga plašta u grb dolazi raskošniji dugi plašt sa završetcima u obliku ljiljana. U zadnjoj trećini svoje vladavine na posljednjim kovanim groševima Stjepan se Tomaš vraća kratkome plaštu u grbu, a na zadnjim denarima i prvim poludenarima uvodi svoj okrunjeni monogram. U jednom je slučaju monogram zamijenjen križem sa stiliziranim plaštem na čijim su završetcima ljiljani. Na zadnjim je denarima monogram na aversu, a na prvim, i jedinim, poludenarima na reversu. Revers zadnjih denara donosi sv. Grgura Papu u mandorli, a avers poludenara jednostavni je kraljevski grb u obliku štita s kosom gredom i šest ljiljana. U tom razdoblju Stjepan Tomaš kuje i veliki četverostruki dukat na aversu kojega je cjeloviti kraljevski grb sa štitom s kosom gredom i šest ljiljana. Kraljevski se grb nalazi između dva raskošno izrađena ljiljana. Na reversu dukata uspravljeni je lav. Tomašev vazal, srpski despot Đurađ Branković, kuje na temelju *ius cudendae monetae* svoje denare s Tomaševim okrunjenim monogramom na aversu i svojim uspravljenim grifonom na reversu.

Metrologija

Novac kralja Stjepana Tomaša i metrološki je nastavak novca kralja Tvrtka II. Tvrtkovića, tj. kovan je prema težinskoj stopi turske akče. Jedan groš odgovara težini 1,5 akče; jedan denar jednoj akči; a poludenar polovici akče.⁵

Kao i za novac kralja Tvrtka II., za novac kralja Stjepana Tomaša važna su dva nalaza iz Ribića. S obzirom na brojnost primjeraka njihova novca ne treba isključiti mogućnost da je velom tajnosti obavijen i još poneki nalaz iz toga sela, a ni to da poznati

³ Kruna se na štitu prvi put javlja krajem 1409. godine kod kralja Stjepana Ostoje u vrijeme kad je bio izložen agresivnom nastupu kralja Sigismunda. Bila je to bosanska kruna u Ostojinu posjedu, kojom se Sigismund pokušao okruniti, ali konačno ju je prepustio Ostoji kao svome podložniku. Od Matije Korvina do zadnjeg Jagelovića ta je kruna predstavljala Bosnu kao zemlju *Svete Krune Ugarske*. Tvrtko II. Tvrtković u kolovozu 1420. ima pečat s grbom na kojem je kruna iznad slova T kao njegov monogram, a u prosincu 1422. godine tu krunu naziva *sacra nostra corona*. Tako je, nakon Tvrtkova drugoga okrunjenja, bosanska kruna postala još i *sveta*. Ideje *svete krune* neće se odreći ni Stjepan Tomaš, ni Stjepan Tomašević, i ona će djelovati sve do propasti kraljevstva. O tome vidjeti: Sulejmanagić, Amer, Ikonografija, metrologija i grafija bosanskoga novca kovanoga između 1428. i 1443. godine (novac kralja Tvrtka II. Tvrtkovića), Numizmatičke vijesti, 70., Zagreb, 2017., str. 176.-177.

⁴ Bio je to sv. Grgur Veliki. Prikazivanje toga patrona nastaviti će i Stjepan Tomašević, dodajući još i sv. Stjepana Protomartira.

⁵ O tome vidjeti: Sulejmanagić, Amer, Srednjovjekovna bosanska država pod turskim pritiskom (1414.-1463.) - monetarni aspekt, Numizmatičke vijesti, 60., Zagreb, 2007., str. 129.-134.; Isti, Ikonografija, metrologija i grafija bosanskoga novca kovanoga između 1428. i 1443. godine (novac kralja Tvrtka II. Tvrtkovića), str. 178.-179.

nalazi nisu cjelovito dospjeli pred znanstvenu javnost. Osim izvještaja o Ribičkim nalazima brojni drugi izvori donose metrološke podatke o novcu kralja Stjepana Tomaša.⁶

Promjer je Tomaševih groševa od 22 do 25,2 mm. Težine se kreću od 1,35 g,⁷ preko 1,55 g i 1,6 g,⁸ do standardnih težina od 1,76 g,⁹ pa i do najvećih težina od 1,87 g, 1,98 g i 2 g.¹⁰ Općenito govoreći, groševi iz prvog Ribičkog nalaza iz 1904. godine prosječno su znatno teži od groševa iz drugog Ribičkog nalaza iz 1983. godine.¹¹ Ista prosječna težina u oba Ribička nalaza utvrđena je u jednom slučaju.¹² Inače je odnos prosječnih težina svih groševa prvog (458 kom.) i drugog (497 kom.) Ribičkog nalaza 1,802 g : 1,606 g.

Na denarima Stjepana Tomaša uočava se smanjenje promjera od prvih vrsta sa sv. Grgurom Nazijanskim¹³ do prvih vrsta sa sv. Grgurom Papom,¹⁴ a potom se promjer povećava do drugih vrsta sa sv. Grgurom Papom.¹⁵ Prosječne težine denara ustaljene su i ne iskazuju odstupanja u odnosu na spomenute tri skupine.¹⁶

Poludenari obje vrste ujednačeni su i promjerom i težinom.¹⁷

Unikatni veliki četverostruki dukat promjera je 30 mm, težine 14,05 g, debljine 1 mm i čistoće zlata 980/1000.¹⁸

⁶ *Ljubić, Šime*, Opis jugoslavenskih novaca, Artističko - tipografički zavod Dragutina Albrechta, Zagreb, 1875., str. 224. - 226.; *Truhelka, Čiro*, Bosanski, srpski i bugarski novci zemaljskog muzeja u Sarajevu, Glasnik Zemaljskog muzeja u BiH, Sarajevo, 1894., str. 397. - 398.; *Isti*, Nalaz bosanskih novaca, obretni kod Ribiča, Glasnik Zemaljskog muzeja u BiH, Sarajevo, 1905., str. 44. - 49.; *Rengjeo, Ivan*, Novci bosanskih banova i kraljeva, Glasnik Zemaljskog muzeja LV 1943., Sarajevo, 1944., str. 282. - 287.; *Isti*, Corpus der mittelalterlichen Münzen von Kroatien, Slavonien, Dalmatien und Bosnien, Akademische Druck u. Verlagsanstalt, Graz, 1959., str. 85. - 91.; *Glavaš, Tihomir*, Druga ostava bosanskoga novca iz Ribiča kod Konjica, Glasnik Zemaljskog muzeja BiH u Sarajevu - Arheologija - n. s. sv. 44, Sarajevo, 1989., str. 247. - 252.; *Jovanović, Miroslav*, Srpski srednjevekovni novac, Linea Art, Beograd, 2001., str. 136., 137. i 159.; *Hadžimehmedović, Amir*, Novac srednjovjekovne Bosne, izdanje autora, Sarajevo, 2012., str. 119. - 150. i 164. - 165.; *Radić, Vesna R.*, Novac srpske despotovine - Studija iz srpske numizmatike sa katalogom novca - Doktorska disertacija, Filozofski fakultet u Beogradu, 2016., str. 89. - 92.

⁷ Groš III. vrsta 2' var. - *Truhelka* GZM 1894. Oznake vrsta i varijanti novaca dane su prema autorovoj klasifikaciji. Usporedba s klasifikacijama drugih autora dana je u tablici konkordancije.

⁸ Groš I. vrsta - *Ribić* 1904. i groš IV. vrsta 2 var.

⁹ Groš VI. vrsta 2. var.

¹⁰ Groš VIa. vrsta 2. var., groš VIIa. vrsta 2. var. i groš VI. vrsta 3. var. - Historijski muzej BiH.

¹¹ 1,809 g : 1,596 g (groš II. vrsta - 473 kom.); 1,807 g : 1,565 g (groš IVa. vrsta 1. i 2. var. i groš IVb. vrsta 2. i 3. var. - 360 kom.); 1,75 g i 1,65 g (*Ribić* 1983. - groš III. vrsta 2. var. i groš VIa. vrsta 2. var.); 1,82 g (*Ribić* 1904. - groš VI. vrsta 3. var.).

¹² 1,836 g : 1,848 g (groš VII. vrsta 2. var.).

¹³ Denar I. vrsta 1. var. 18 mm - *Rengjeo* 1943., *Rengjeo* 1959.; denar II. vrsta 2. var. 17-18 mm - *Ribić* 1983., *Rengjeo* 1943.; denar III. vrsta 1. var. 18 mm - *Ribić* 1983.

¹⁴ Denar IV. vrsta 1. var. 15 mm; denar V. vrsta 1. var. 15 mm - *Truhelka* GZM 1894.

¹⁵ Denar VI. vrsta 19 mm - *Truhelka* GZM 1894., *Rengjeo* 1959.; denar VII. vrsta 19 mm - *Truhelka* GZM 1894., *Rengjeo* 1943., *Rengjeo* 1959.; denar VIIa. vrsta 19 mm - *Rengjeo* 1959.

¹⁶ 1. skupina: denar I. vrsta 1. var. 0,92 g - 1,154 g, denar II. vrsta 2. var. 0,69 g - 0,82 g, denar III. vrsta 1. var. 0,85 g - 0,87 g; 2. skupina: denar IV. vrsta 1. var. 0,93 g, denar V. vrsta 1. var. 0,99 g - 1,07 g; 3. skupina: denar VI. vrsta 1,10 g, denar VII. vrsta 1,09 g - 1,24 g, denar VIIa. vrsta 1,25 g.

¹⁷ Poludenar I. vrsta 16 mm, 0,57 g - *Rengjeo* 1959.; poludenar II. vrsta 17 mm, 0,48 g - *Rengjeo* 1959.

¹⁸ *Rengjeo* 1943.

Obje vrste denara Tomaševa vazala, srpskoga despota Đurđa Brankovića ne iskazuju međusobna odstupanja.¹⁹ Svojom težinom i promjerom više odgovaraju Tomaševim denarima treće skupine (VI. i VII. vrsta) čiju ikonografiju slijede, nego ostalim Đurđevim metrološki neujednačenim i uopće slabo ili nikako klasificiranim izdanjima.²⁰

Klasifikacija novca kralja Stjepana Tomaša

Klasificiranje novca kralja Stjepana Tomaša provedeno je na temelju aversnih (grbovi, monogram vladara) i reversnih prikaza (zaštitnik kraljevstva, monogram vladara), kao glavnih motiva te na temelju aversnih i reversnih oznaka uz njih (R–T, T–O, O–T, ljiljan, zvijezda; tri varijante R i dvije slova D, slova P i G, umnožene zvijezde). Uzete su u obzir i modifikacije grbova (uvođenje ljiljana na završetak plašta umjesto kratkoga plašta, uvođenje uspravnog umjesto koso postavljenog štita); također monograma (pojava križa); vrha patronova pastoralara (uvođenje zvijezde i križa) te pojava trećeg tipa slova D u obodnim legendama²¹ i kasnije drugog tipa među siglama. Unutar tako dobivenih vrsta razgraničene su varijante s pomoću sigli uz vrh ukrasa grba (iznad krunice) na aversu (u obliku dvije točkice ili zvijezde, ili bez njih). Novci kralja Stjepana Tomaša svrstani su ovako:

groševi I. vrste (kratki plašt, kosi štit, R–T, prvi tip slova D u legendi na aversu; patron kraljevstva sv. Grgur Nazijanski, prvi tip sigle R na reversu);

groševi II. vrste (kratki plašt, kosi štit, R–T, prvi tip slova D u legendi na aversu; patron kraljevstva sv. Grgur Nazijanski, prvi tip sigle D na reversu);

groševi III. vrste (kratki plašt, kosi štit, T–O (T–O), drugi tip slova D u legendi na aversu; patron kraljevstva sv. Grgur Nazijanski, drugi tip sigle R na reversu);

groševi IV. vrste (kratki plašt, kosi štit, T–O, drugi tip slova D u legendi na aversu; patron kraljevstva sv. Grgur Nazijanski, pastoral sa zvijezdom, treći tip sigle R na reversu);

¹⁹ Denar VIx. vrsta 17 mm, 0,96 g - *Ljubić* 1875.; denar VIIx. vrsta 15 i 17 mm, 0,92 g - *Jovanović* 2001.

²⁰ Prema *V. Radić* (2016.) nakon prvog doba Đurđeva kovanja s preuzetom zadnjom stopom Stefana Lazarevića, gdje denar teži od 0,74 g do 1,44 g, slijedi smanjenje težine (denar od 0,62 g do 1,03 g), a s reformom iz 1435. godine težina se ponovno povećava, kada denar teži između 0,69 i 1,10 g - vidjeti: *Radić, Vesna R.*, Novac srpske despotovine - Studija iz srpske numizmatike sa katalogom novca, str. 89. - 91.

M. Jovanović Đurđev novac ne razvrstava po nominalnim vrijednostima nego po težinskim skupinama. Prema njemu novac najteže skupine teži od 0,9 g do 1,1 g, a ostale su dvije skupine za pola odnosno dvije trećine lakše. Đurđev novac uopće nije klasificiran. Jovanović napominje da točno datiranje i precizno određivanje prosječnih težina pojedinih vrsta Đurđeva novca nije provedeno - vidjeti: *Jovanović, Miroslav*, Srpski srednjeevokovni novac, str. 137.

²¹ U ovome je radu na pet slika, nazvanih Shematski prikaz novaca kralja Stjepana Tomaša, uz svaku vrstu i varijantu naveden i tip slova D u obodnim legendama te broj primjeraka na kojima je uočen. Broj primjeraka novca nije konačno utvrđen jer su pobrojani samo oni primjerci koji se javljaju u izvorima i literaturi, a ne i oni u raznim muzejskim i privatnim zbirkama, kao ni primjerci ponudeni na internetskim prodajama i aukcijama.

groševi IVa. vrste (kratki plašt, kosi štit, T–O, prvi i drugi tip (var. 1.) odnosno drugi i treći tip slova D (var. 2.) u legendi na aversu; patron kraljevstva sv. Grgur Nazijanski, treći tip sigle R na reversu);

groševi IVb. vrste (plašt s ljiljanima, kosi štit, T–O, treći tip slova D u legendi na aversu; patron kraljevstva sv. Grgur Nazijanski, treći tip sigle R na reversu);

groševi V. vrste (plašt s ljiljanima, kosi štit, T–O, treći tip slova D u legendi na aversu; patron kraljevstva sv. Grgur Nazijanski, pastoral sa zvijezdom, prvi tip sigle D na reversu);

groševi VI. vrste (plašt s ljiljanima, kosi štit, T–O, treći tip slova D u legendi na aversu; patron kraljevstva sv. Grgur Nazijanski, drugi tip sigle D na reversu);

groševi VIa. vrste (plašt s ljiljanima, uspravni štit, T–O, treći tip slova D u legendi na aversu; patron kraljevstva sv. Grgur Nazijanski, drugi tip sigle D na reversu);

groševi VII. vrste (kratki plašt, kosi štit, O–T, treći tip slova D u legendi na aversu; patron kraljevstva sv. Grgur Nazijanski, drugi tip sigle D na reversu);

groševi VIIa. vrste (kratki plašt, kosi štit, O–T, treći tip slova D u legendi na aversu; patron kraljevstva sv. Grgur Nazijanski, pastoral sa zvijezdom, drugi tip sigle D na reversu);

denari I. vrste (kratki plašt, kosi štit, ljiljan–zvijezda, prvi tip slova D u legendi na aversu; patron kraljevstva sv. Grgur Nazijanski, sigla P–tri zvijezde na reversu);

denari II. vrste (kratki plašt, kosi štit, T–O, drugi tip slova D u legendi na aversu; patron kraljevstva sv. Grgur Nazijanski, pastoral s križem, sigla G na reversu);

denari III. vrste (kratki plašt, kosi štit, T–O, drugi tip slova D u legendi na aversu; patron kraljevstva sv. Grgur Nazijanski, pastoral s križem, sigla R na reversu);

denari IV. vrste (kratki plašt, kosi štit, zvijezda desno, prvi tip slova D u legendi na aversu; patron kraljevstva sv. Grgur Papa, sigla P na reversu);

denari V. vrste (plašt s ljiljanima, kosi štit, ljiljan lijevo, prvi i treći tip slova D u legendi na aversu; patron kraljevstva sv. Grgur Papa, sigla P na reversu);

denari VI. vrste (okrunjeni vladarev monogram, prvi i treći tip slova D u legendi na latinskome jeziku na aversu; patron kraljevstva sv. Grgur Papa na reversu);

denari VII. vrste (okrunjeni vladarev monogram, bez slova D u legendi na slavenskome jeziku talijanske fonetske transkripcije na aversu; patron kraljevstva sv. Grgur Papa na reversu);

denari VIIa. vrste (varijanta okrunjenog vladareva monograma s križem, bez slova D u legendi na slavenskome jeziku talijanske fonetske transkripcije na aversu; patron kraljevstva sv. Grgur Papa na reversu);

poludenari I. vrste (štit s kosom gredom i šest ljiljana na aversu; okrunjeni vladarev monogram na reversu; treći tip slova D u aversnoj i reversnoj legendi na latinskome jeziku);

poludenari II. vrste (štit s kosom gredom i šest ljiljana na aversu; okrunjeni vladarev monogram na reversu; treći tip slova D u aversnoj i reversnoj legendi na slavenskome jeziku talijanske fonetske transkripcije).

Osim groševa, denara i poludenara kralj Stjepan Tomaš kovao je i poznati veliki *četverostruki dukat* (kratki plašt, kosi štit s kosom gredom i šest ljiljana, ljiljan–ljiljan, treći tip slova D u legendi na aversu; uspravljeni lav na reversu);²² a u njegovo su novčarstvo ubrojani i denari što ih je njegov vazal srpski despot Đurađ Branković kovao na temelju *ius cudendae monetae*:²³ *denari VIx. vrste* (okrunjeni vladarev monogram, treći tip slova D u legendi na latinskome jeziku na aversu; uspravljeni grifon Đurđa Brankovića na reversu) i *denari VIIx. vrste* (okrunjeni vladarev monogram, bez slova D u legendi na slavenskome jeziku talijanske fonetske transkripcije na aversu; uspravljeni grifon Đurđa Brankovića na reversu).

Vrste su označene rimskim brojkama, a zbog manjih odstupanja u obliku uspravno postavljenog štita, plašta s ljiljanima ili pastorala sa zvijezdom vrstama se dodaje malo slovo abecede. Varijantama su pripale arapske brojke i u jednom slučaju gornji zarez. Držeći se ustaljenog određivanja varijanti pojedinih vrsta groševa prema siglami u obliku dvije točkice ili zvijezde uz vrh ukrasa grba (iznad krune) na aversu, dosljedno je provedeno označavanje varijanti kao: varijanta 1. (bez sigli); varijanta 2. (sigle dvije točkice) i varijanta 3. (sigle dvije zvijezde). Isti je postupak proveden i za denare, uzimajući dodatno u obzir i sigle uz cjeloviti grb u obliku ljiljana i zvijezde. Tako je dosta varijanti pri klasifikaciji dobilo svoju oznaku zbog same vjerojatnosti da su mogle postojati, ali još nisu otkrivene. Postupak nije primijenjen za one novce za čije nominalne vrijednosti i vrste postoji velika vjerojatnost ili potpuna sigurnost da su bile bez varijanti.²⁴

Periodizacija novca kralja Stjepana Tomaša

Kralj Stjepan Tomaš počeo je kovati svoje novce odmah pošto je na tronu naslijedio kralja Tvrtka II. Tvrtkovića. Osim početka (1443. godine) i završetka njegove vladavine (1461. godine) važni događaji zbili su se 1445. godine, kada papa priznaje zakonitost njegova rođenja, zapravo zakonitost braka u kojem je rođen, i pravo da legitimno naslijedi oca; zatim 1445./1446. godine, kada se desila Tomaševa vjerska konverzija; te 1455. godine, kada papa prima Stjepana Tomaša i njegova sina u zaštitu rimske crkve. Osim Tomaševe smrti sva ostala četiri vremena daju se odgonetnuti na njegovu novcu i određuju jasne odjeljke u periodizaciji njegova novčarstva.

U prvom razdoblju (od 1443. do 1445.) kralj Stjepan Tomaš kuje groševe i denare po uzoru na svoga prethodnika kralja Tvrtka II. Tvrtkovića. R–T na aversu, umjesto Rex Tvarco, sada znači Rex Tomas. Plašt cjelovitoga grba kratak je. Patron je kraljevstva sv. Grgur Nazijanski. U obodnim legendama na aversima javlja se samo prvi tip slova D.

²² O tome vidjeti: *Sulejmanagić, Amer*, Srednjovjekovna bosanska država pod turskim pritiskom (1414. - 1463.) - monetarni aspekt, str. 134. - 152.; *Isti*, Dokaz u prilog tvrdnji da je veliki bosanski četverostruki dukat iskovao kralj Stjepan Tomaš, Numizmatičke vijesti, 65., Zagreb, 2012., str. 86. - 95.

²³ O tome vidjeti: *Sulejmanagić, Amer*, Novac podložnika bosanskih vladara, Numizmatičke vijesti, 66., Zagreb, 2013., str. 57. - 75.

²⁴ *Groševi I. i II. vrste; denari VI., VII., VIIa., VIx. i VIIx. vrste; poludenari I. i II. vrste; veliki četverostruki dukat.*

Tijekom drugog razdoblja (od 1445. do 1445./1446.) kralj Stjepan Tomaš nije više samo Rex Tomas nego Tomas Ostoyich jer je papa priznao zakonitost njegova rođenja i dao mu pravo da nosi očevo ime. R–T na aversu mijenja se u T–O.²⁵ Plašt cjelovitoga grba kratak je. Patron je kraljevstva sv. Grgur Nazijanski. U obodnim legendama na aversima javlja se samo drugi tip slova D. Konverzija Stjepana Tomaša u rimsku vjeru završetak je toga kratkog razdoblja i trenutak pojave groševa s trećim tipom slova D u obodnoj aversnoj legendi, što će od tada biti i jedini tip toga slova na tome mjestu.

U trećem razdoblju (od 1445./1446. do 1455.) koje započinje s vjerskom konverzijom, kralj Stjepan Tomaš mijenja zaštitnika kraljevstva. To postaje sv. Grgur Papa i javlja se na svim denarima, a na groševima nastavlja se prikazivati sv. Grgur Nazijanski. Gotovo odmah napušta se kratki plašt i uvodi plašt s ljiljanima na završetcima plašta. Zadržava se T–O. Na obodnim se aversnim legendama groševa isključivo javlja treći tip slova D koji tada prelazi i na denare. To razdoblje završava papinim primanjem bosanskoga kralja i njegova sina u zaštitu rimske crkve.

Tijekom četvrtog razdoblja (od 1455. do 1461.) pod zaštitom rimske crkve kralj Stjepan Tomaš kuje groševe kao Ostojich Tomas. Ti groševi imaju na aversu cjeloviti grb s kratkim plaštom, oznake O–T i isključivo treći tip slova D u obodnim legendama; na reversu imaju sv. Grgura Nazijanskoga. Novi denari s okrunjenim monogramom vladara i njegovom varijantom s križem imaju prvi i treći tip slova D u obodnim legendama danim na latinskome jeziku na aversu;²⁶ na reversu je sv. Grgur Papa u mandorli tekstualno označen samo kao SA – GR (Sanctus Gregorius).²⁷ U četvrtome razdoblju Stjepan Tomaš kuje i poludenare sa štitom s kosom gredom i šest ljiljana na aversu te okrunjenim vladarskim monogramom na reversu. Na tim je poludenarima vladarski naslov podijeljen na aversni i reversni dio obodne legende i u oba se slučaja (legenda na latinskome i na slavenskome jeziku talijanske fonetske transkripcije) javlja samo treći tip slova D. Četvrtome razdoblju novčarstva Stjepana Tomaša pripada veliki četverostruki dukat s cjelovitim grbom (kosi štit s kosom gredom i šest ljiljana, kaciga, kratki plašt i kruna) između dva ljiljana i s trećim tipom slova D u obodnoj legendi na aversu te s uspravljenim lavom na reversu; tom razdoblju pripadaju i denari koje je kovao njegov vazal Đurađ Branković na temelju *ius cudendae monetae*, s okrunjenim

²⁵ Slova T–O i O–T znače Tomas Ostoyich i Ostoyich Tomas, opet po uzoru na njegova prethodnika Tvrтка II. Tvrtkovića koji je na poludenarima i denarima I. vrste (kod denara 2. i 3. varijanta) u obodnoj legendi označen s T.T – Tvarco Tvarcovich.

Stjepan Tomaš isprva je u izvorima imenovan prezimenom Kristić, a nakon što ga je papa priznao legitimnim očevim nasljednikom oslovljavan je kao Ostojić. Promjenom prezimena Kristić u Ostojić legitimiran je kraljev položaj na prijestolju. Time je pokazano da tada vlada zakoniti sin jednog od prethodnih kraljeva. Na taj mi je podatak skrenuo pažnju kolega Emir O. Filipović, za što mu dugujem zahvalnost.

²⁶ U aversnoj legendi na slavenskome jeziku talijanske fonetske transkripcije slovo D ne javlja se. Talijanska fonetska transkripcija Tomaševih slavenskih legendi ogleda se u riječi KRALJ skraćenoj u CRA koja se na denarima i poludenarima njegova sina navodi potpuno kao CRAGL.

²⁷ Neki autori misle da SA – GR na ovim denarima označava sv. Grgura Nazijanskoga jer bi sv. Grgur Papa nosio mitru kao na denarima Tomaševa sina Stjepana II., zaboravljajući pri tome da taj patron nema mitru ni na onim Tomaševim denarima na kojima je jasno imenovan kao sv. Grgur Papa.

Tomaševim monogram i trećim tip slova D u legendi na latinskome jeziku na aversu i uspravljenim grifon vazala na reversu.²⁸

Tijekom naznačena četiri razdoblja kralj Stjepan Tomaš kovao je novac ovako:

1. razdoblje: *groševi I. i II. vrste, denari I. vrste;*
2. razdoblje: *groševi III., IV. i IVa. vrste, denari II. i III. vrste;*
3. razdoblje: *groševi IVb., V., VI. i VIa. vrste, denari IV. i V. vrste;*
4. razdoblje: *groševi VII. i VIIa. vrste, denari VI., VII. i VIIa. vrste, poludenari I. i II. vrste, veliki četverostruki dukat, denari VIx. i VIIx. vrste (denari Đurđa Brankovića).*

Shematski prikazi novca kralja Stjepana Tomaša s preciznim sljedom kovanja svih nominalnih vrijednosti, vrsta i varijanti dani su sljedećim slikama:

	Groš I. vrsta		1443. KRALI STJEPAN TOMAŠ KUJE GROŠEVE I DENARE PREMA GROŠEVIMA I DENARIMA KRALJA TVRTKA II. (R T = REX TOMAS) 1445.
	Groš II. vrsta		
	Denar I. vrsta		

Slika 1. Shematski prikaz novaca kralja Stjepana Tomaša

	Groš III. vrsta var.2.		1445. PAPA PRIZNAJE ZAKONITOST TOMAŠEVA ROĐENIA (ZAKONITOST BRAKA U KOJEM JE ROĐEN) I PRAVO DA LEGITIMNO NASLIJEDI OČA (T O = TOMAS OSTOYICH; O T = OSTOYICH TOMAS) SV. GRGUR NAZIJANSKI
	Denar II. vrsta		
	Groš IV. vrsta		
	Denar III. vrsta		
	Groš IVa. vrsta		

Slika 2. Shematski prikaz novaca kralja Stjepana Tomaša

²⁸ Isti denari u legendi na slavenskome jeziku talijanske fonetske transkripcije nemaju slovo D.

<p>Av. var.1. var.2.</p> <p>N E M A</p>	<p>Denar IV. vrsta SV. GRGUR PAPA</p> <table border="1"> <tr><td>D</td><td>○</td><td>IO</td></tr> <tr><td>1</td><td>-</td><td>-</td></tr> </table>	D	○	IO	1	-	-	<p>Rv. </p>	<p>1445./1446.</p> <p>VJERSKA KONVERZIJA STJEPANA TOMAŠA - PROMJENA ZAŠTITNIKA KRALJEVSTVA</p> <p>SV. GRGUR PAPA (NA DENARIMA)</p>						
D	○	IO													
1	-	-													
<p>Av. var.1. var.2. var.3.</p> <p>N E M A</p>	<p>Groš IVb. vrsta</p> <table border="1"> <tr><td>D</td><td>○</td><td>IO</td></tr> <tr><td>-</td><td>-</td><td>5</td></tr> <tr><td>D</td><td>○</td><td>IO</td></tr> <tr><td>-</td><td>-</td><td>7</td></tr> </table> <p>UVOĐENJE PLAŠTA S LJILJANIMA NA GRB</p>	D	○	IO	-	-	5	D		○	IO	-	-	7	<p>Rv. </p>
D	○	IO													
-	-	5													
D	○	IO													
-	-	7													
<p>Av. var.1. var.2.</p> <p>N E M A</p>	<p>Denar V. vrsta SV. GRGUR PAPA</p> <table border="1"> <tr><td>D</td><td>○</td><td>IO</td></tr> <tr><td>1</td><td>-</td><td>4</td></tr> </table> <p>UVOĐENJE PLAŠTA S LJILJANIMA NA GRB</p>	D	○	IO	1	-	4	<p>Rv. </p>							
D	○	IO													
1	-	4													
<p>Av. var.1. var.2. var.3.</p> <p>N E M A</p>	<p>Groš V. vrsta</p> <table border="1"> <tr><td>D</td><td>○</td><td>IO</td></tr> <tr><td>-</td><td>-</td><td>1</td></tr> </table>	D	○	IO	-	-	1	<p>Rv. </p>							
D	○	IO													
-	-	1													
<p>Av. var.1. var.2. var.3.</p> <p>N E M A</p>	<p>Groš VI. vrsta</p> <table border="1"> <tr><td>D</td><td>○</td><td>IO</td></tr> <tr><td>-</td><td>-</td><td>21</td></tr> <tr><td>D</td><td>○</td><td>IO</td></tr> <tr><td>-</td><td>-</td><td>27</td></tr> </table>	D	○	IO	-	-	21	D	○	IO	-	-	27	<p>Rv. </p>	
D	○	IO													
-	-	21													
D	○	IO													
-	-	27													
<p>Av. var.1. var.2. var.3.</p> <p>N E M A</p>	<p>Groš VIa. vrsta</p> <table border="1"> <tr><td>D</td><td>○</td><td>IO</td></tr> <tr><td>-</td><td>-</td><td>7</td></tr> </table>	D	○	IO	-	-	7	<p>Rv. </p>	<p>1455.</p> <p>PAPA PRIMA STJEPANA TOMAŠA I NJEGOVA SINA U ZAŠTITU RIMSKE CRKVE</p>						
D	○	IO													
-	-	7													

Slika 3. Shematski prikaz novaca kralja Stjepana Tomaša

<p>Av. var.1. var.2. var.3.</p> <p>N E M A</p>	<p>Groš VII. vrsta</p> <table border="1"> <tr><td>D</td><td>○</td><td>IO</td></tr> <tr><td>-</td><td>-</td><td>10</td></tr> </table>	D	○	IO	-	-	10	<p>Rv. </p>	<p>1455.</p> <p>PAPA PRIMA STJEPANA TOMAŠA I NJEGOVA SINA U ZAŠTITU RIMSKE CRKVE</p> <p>SV. GRGUR PAPA (NA DENARIMA)</p>
D	○	IO							
-	-	10							
<p>Av. var.1. var.2. var.3.</p> <p>N E M A</p>	<p>Groš VIIa. vrsta</p> <table border="1"> <tr><td>D</td><td>○</td><td>IO</td></tr> <tr><td>-</td><td>-</td><td>1</td></tr> </table>	D	○	IO	-	-	1	<p>Rv. </p>	
D	○	IO							
-	-	1							
<p>Av. var.1.</p> <p>N E M A</p>	<p>Denar VI. vrsta SV. GRGUR PAPA latinski jezik</p> <table border="1"> <tr><td>D</td><td>○</td><td>IO</td></tr> <tr><td>1</td><td>-</td><td>5</td></tr> </table>	D	○	IO	1	-	5	<p>Rv. </p>	
D	○	IO							
1	-	5							
<p>Av. var.1.</p> <p>N E M A</p>	<p>Denar VII. vrsta SV. GRGUR PAPA slavenski jezik bez slova D</p>	<p>Rv. </p>							
<p>Av. var.1.</p> <p>N E M A</p>	<p>Denar VIIa. vrsta SV. GRGUR PAPA slavenski jezik bez slova D</p>	<p>Rv. </p>							

Slika 4. Shematski prikaz novaca kralja Stjepana Tomaša

Av. 	Poludenar I. vrsta latinski jezik D Q R - - 4	Rv.
Av. 	Poludenar II. vrsta slavenski jezik D Q R - - 1	Rv.
Av. 	Veliki četverostruki dukat D Q R - - 1	Rv.
Av. 	Denar VIx. vrsta Denar Đurđa Brankovića latinski jezik D Q R - - 2	Rv.
Av. 	Denar VIIx. vrsta Denar Đurđa Brankovića slavenski jezik bez slova D	Rv.

Slika 5. Shematski prikaz novaca kralja Stjepana Tomaša

Usporedba moje klasifikacije novca kralja Stjepana Tomaša s klasifikacijama drugih autora dana je u tablici konkordancije:²⁹

Tablica konkordancije

Nominalna vrijednost	A.S. 2018.		I.R. 1959.		T. G. 1989.		A.H. 2012.	
	Vrsta	Varijanta	Vrsta / Varijanta	Vrsta / Varijanta	Vrsta / Varijanta	Vrsta / Varijanta	Vrsta / Varijanta	
Groš	I.		II.				II.	
	II.		I.				I.	
	III.	2.	III. / 2.		II. / 3.		III. / 3.	
	IV.	2.	III. / 2.		II. / 2.		III. / 2.	
	IVa.	1.	III. / 1.		II. / 1.		III. / 1.	
	IVa.	2.	III. / 2.		II. / 2.		III. / 2.	
	IVb.	2.	III. / 2.		II. / 2.		III. / 2.	
	IVb.	3.	III. / 3.		II. / 4.		III. / 4.	
	V.	2.	IV. / 2.				IV. / 2.	
	VI.	2.	IV. / 1.		III. / 1.		IV. / 1.	
	VI.	3.	IV. / 2.		III. / 2.		IV. / 3.	
	VIa.	2.	IV. / 1.				IV. / 2.	
	VII.	2.	V.		IV.		V.	
	VIIa.	2.	V.		IV.		V.	

²⁹ I.R. 1959. - Rengjeo, Ivan, Corpus der mittelalterlichen Münzen von Kroatien, Slavonien, Dalmatien und Bosnien; T.G. 1989. - Glavaš, Tihomir, Druga ostava bosanskog novca iz Ribića kod Konjica; A.H. 2012. - Hadžimehmedović, Amir, Novac srednjovjekovne Bosne. Klasifikacije u djelima drugih autora nisu navođene jer oni potpuno slijede klasifikaciju iz Rengjelova Corpusa.

Denar	I.	1.	II. / 1.		I./1.(754.)
	II.	2.	II. / 1.	2.	I. / 1. (746,750.)
	III.	1.	II. / 1.	1.	I. / 1. (748,749. 751,752.)
	IV.	1.	II. / 2.		I./2.(753.)
	V.	1.	II. / 2.		I. / 2. (754-757.)
	VI.		I. / 2.		II. / 2. (763-767.)
	VII.		I. / 1.		II. / 1. (758-761.)
	VIIa.		II. / 1.		II./1.(762.)
	VIIx.				III. poludenar
	VIIx.				
Polu- denar	I.		II.		II.
	II.		I.		I.

Slika 6. Tablica konkordancije vrsta i varijanti novca kralja Stjepana Tomaša

Grafija

Novci kralja Stjepana Tomaša, kao i novci kralja Tvrtka II. Tvrtkovića, kovani su prilično brzo u velikoj količini. Stoga su česti primjerci s grubo izrađenim slovima u obodnim legendama. Gotička slova istoga tipa ipak su prilično izjednačena i rabljena na svim nominalnim vrijednostima, vrstama i varijantama, osim na velikom četverostrukom dukatu, gdje je pripremi kalupa za kovanje pridana mnogo veća pažnja, pa su i slova raskošnije urađena.

Pored varijante standardne grafije, slova D, E, G, R i S javljaju se u još po dvije inačice; a slova B, O, U, X i Z u još jednoj inačici. Ostala su slova unificirana. Jedna od inačica slova E te inačice slova U i X zapravo su slova C i N, te križ. Sigla uz sv. Grgura Nazijanskoga na reversu groša I. vrste stilizirani je i križevima ukrašeni tip slova R.³⁰ Na velikome četverostrukom dukatu varijantu ima samo slovo A, a slovo I javlja se kao više i niže. U obodnim se legendama katkad javljaju šesterokraka zvijezda, točka samostalno ili udvojeno, križ, cvijet s pet latica te brojni paleografski znaci. Križ se javlja i kao *initial mark* obodne legende. Kao sigle na aversima groševa nalaze se točke i šesterokrake zvijezde. Na aversima denara javljaju se točke, ljiljani i svijeni peterokutnici, a na reversu I. vrste utrojene šesterokrake zvijezde. U obje obodne legende velikoga četverostrukoga dukata nalazi se lijepo izrađen križ kao *initial mark*, mali

³⁰ Prema R. Smajlgiću ta sigla označava kneza Restoju koji se 1443. godine spominje kao komornik kralja Tvrtka II. Tvrtkovića. Budući da je to bila godina smjene na prijestolju, vjerojatno je Restoje i pod novim kraljem, barem u prvo vrijeme, nastavio obavljati svoju dužnost i ovom se raskošnom siglom označio na reversu prvih Tomaševih groševa - vidjeti: *Smajlgić, Robert*, Doprinos proučavanju novca Kraljevine Bosne kovanoga za njezina posljednja tri kralja, str. 137. - 138.

ljiljan između svake riječi (osim između TIBI i DEUS), također i iza riječi NOSTRA, a prije križa kao *initial mark*. Aversne sigle na dukatu dva su velika vrlo lijepo izrađena ljiljana lijevo i desno od cjelovitoga grba. Grafija obodnih legendi na aversima denara Đurđa Brankovića (strani novca koja pripada njegovu senioru), upravo kako i treba biti, odgovara standardnoj grafiji Tomaševa novca. I ćirilična slova na vazalovoj strani (reversu) prilično su lijepo izrezana i ne javljaju se u inačicama. Na obje je strane križ kao *initial mark*, a na Đurđevoj strani još i cvijet.

Novac kralja Stjepana Tomaša

Groš I. vrsta

Slika 7. I. vrsta groša kralja Stjepana Tomaša

Groš I. vrsta

† DUS TOMAS REX BOSNIE † RT
S GRACORIS NASTAVIS † †

Slika 8. I. vrsta groša kralja Stjepana Tomaša - legenda

Groš I. vrsta

STEFANUS REX * * * * *
Z

Slika 9. I. vrsta groša kralja Stjepana Tomaša - grafija

Groš II. vrsta

Slika 10. II. vrsta groša kralja Stjepana Tomaša

Groš II. vrsta

DND TOMAS REX BOSNE RT
 S GREGORIS NASTAVENS* O

DND TOMAS R EX BOSNE RT
 S GREGORIS NASTAVENS O

DND TOMAS R EX BOSN RT
 S GREGORIS NASTAVENS O

DND TOMAS REX BOSN RT
 S GREGORIS NASTAVENS O

DND TOMAS REX BOSNE RT
 S GREGORIS NASTAV O

DND TOMA S REX BOSN RT
 S GREGORIS NASTAVENS O

DND TOMAS REX BOSN RT
 S GREGORIS NASTAV O

DND TOMAS REX BOSN RT
 S GREGORIS NASTAV O

DND TOMAS R EX BOSN * RT
 S GREGORIS NASTAVENS O

DND TOMASR EX BOSN * RT
 S GREGORIS NASTAVENS O

DND TOMAS R EX BOSNE RT
 S GREGORIS NASTAVENI O

Slika 11. II. vrsta groša kralja Stjepana Tomaša – legende

Groš II. vrsta

DNZ TOMAZ R EX BOZNY RT
 8 GREGORIUS NAJAJENUS 0

DNZ TOMAZ R EX BOZNYE RT
 2 GREGORIUS NAJAJENUS 0

DNZ TOMAZ R EX BOZNE RT
 2 GREGORIUS NAJAJENUS 0

DNZ TOMAZ R EX BOZHYE RT
 2 GREGORIUS NAJAJENUS 0

DNZ TTOMAR EX BOZNE RT
 2 GREGORIUS NAJAJENUS 0

DNZ TOMAZ R EX BOZNE RT
 2 GREGORIUS NAJAJENUS 0

DNZ TOMAZ R EX BOZNE RT
 2 GREGORIUS NAJAJENUS 0

DNZ TOMAZ R EX BOZNE RT
 8 GREGORIUS NAJAJENUS 0

DNZ TOMAZ R EX BOZNE RT
 8 GREGORIUS NAJAJENUS 0

DNZ TOMAZ R EX BOZNY RT
 2 GREGORIUS NAJAJENUS 0

DNZ TOMAZ R EX BOZNE RT
 2 GREGORIUS NAJAJENUS 0

D TOMAZ R EX BOZNE RT
 2 GREGORIUS NAJAJENUS 0

Slika 12. II. vrsta groša kralja Stjepana Tomaša – legende

Groš II. vrsta

ABCDEFGHIKLNORS TU ? * RT * 0
 B Z 0
 S

Slika 13. II. vrsta groša kralja Stjepana Tomaša – grafija

Groš III. vrsta 2. i 2'. varijanta

Slika 14. III. vrsta 2. i 2'. varijanta groša Stjepana Tomaša

Groš III. vrsta 2. i 2'. varijanta

DNS TOMA S REX BOS TO
 S GREGORI NARANS R
 DNS TOM AS REX BOS TO
 S GREGORI NARANS R

Slika 15. III. vrsta 2. i 2'. varijanta groša Stjepana Tomaša – legende

Groš III. vrsta 2. i 2'. varijanta

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V X Y Z
 TO D R

Slika 16: III. vrsta 2. i 2'. varijanta groša Stjepana Tomaša – grafija

Groš IV. vrsta 2. varijanta

Slika 17. IV. vrsta 2. varijanta groša Stjepana Tomaša

Groš IV. vrsta 2. varijanta
DORS TOMA S REX BOS TO
S GREGORI NACHEN R

Slika 18. IV. vrsta 2. varijanta groša Stjepana Tomaša – legende

Groš IV. vrsta 2. varijanta
ABOCCIMNORST? TO R

Slika 19. IV. vrsta 2. varijanta groša Stjepana Tomaša – grafija

Groš IVa. vrsta 1. varijanta

Slika 20. IVa. vrsta 1. varijanta groša Stjepana Tomaša

Groš IVa. vrsta 2. varijanta

Slika 23. IVa. vrsta 2. varijanta groša Stjepana Tomaša

Groš IVa. vrsta 2. varijanta

DNS TOMAS REX BOS TO
 S GREGORI NAXAREN R
 DNS TOMAS REXBOS TO
 S GREGORI NAXAREN R
 DNS TOMAS REX BOS TO
 S GREGORI NAXARE R
 DNS TOMAS REX BOSN TO
 S GREGORI NAXAREN R
 DNS TOMAS REX BOSN TO
 S GREGORI NAXARENS R
 DNS TOMAS REX BOS TO
 S GREGORI NAXAREN R
 DNS TOMAS REX BOS TO
 S GREGORI NAXARENS R
 DNS TOMAS REXBO TO
 S GREGORI NAXARENS R
 DNS TOMAS S REX BOS TO
 S GREGORI NAXAREN R
 DNS TOMAS S REX BOS TO
 S GREGORI NAXARE R

Slika 24. IVa. vrsta 2. varijanta groša Stjepana Tomaša – legende

Groš IVa. vrsta 2. varijanta

DNS TOMASR EX BOSN TO
 S GREGORI NASHANS R
 DNS TOMASR EX BOS TO
 S GREGORI NASHANS R
 DNS TOMASR EX BOS TO
 S GREGORI NASHANS R
 DNS TOMAS R EX BOSN TO
 S GREGORI NASHAN R
 DNS TOMAS REX BOS TO
 S GREGORI NASHAN R
 DNS TOMA RAN REX BOS TO
 S GREGORIAN NASHAN R
 DNS TOMA S REX BOS TO
 S GREGORI NASHAN R
 DNS TOMAS REX BONA TO
 S GREGORI NASHANS R
 DNS TOMAS REX BONA 2 TO
 S GREGORI NASHANS R

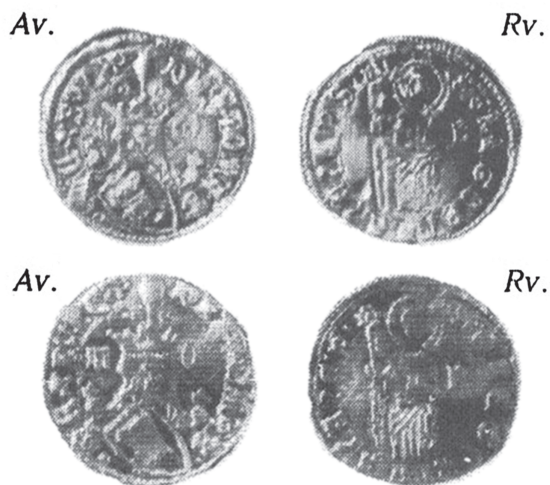
Slika 25. IVa. vrsta 2. varijanta groša Stjepana Tomaša – legende

Groš IVa. vrsta 2. varijanta

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTU? & TO R
 8 10 12 N
 8

Slika 26. IVa. vrsta 2. varijanta groša Stjepana Tomaša – grafija

Groš IVb. vrsta 2. varijanta

Slika 27. IVb. vrsta 2. varijanta groša Stjepana Tomaša

Groš IVb. vrsta 2. varijanta

IONZ TOMAZ REX BONE 7 TO
 S GREGORI NAXAENS R
 IONZ TOMAZ REX BOZ 7 TO
 S GREGORI NAXAENS R
 IONZ TOMAZ REX BOZU 7 TO
 S GREGORI NAXAEN R
 IONZ TOMAZ REX BONE 7 TO
 S GREGORI NAXAEN R

Slika 28. IVb. vrsta 2. varijanta groša Stjepana Tomaša – legende

Groš IVb. vrsta 2. varijanta

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z
 ? 7 T O R

Slika 29. IVb. vrsta 2. varijanta groša Stjepana Tomaša – grafija

Groš IVb. vrsta 3. varijanta

Slika 30. IVb. vrsta 3. varijanta groša Stjepana Tomaša

Groš IVb. vrsta 3. varijanta

IONS TOMAS RAX BOSNE ꝛ TO
 S GREGORI NASTANIS R
 IONS TOMAS RAX BOSNE ꝛ TO
 S GREGORIS NASTANIS R
 IONS TOMAS R AX BOSNE T TO
 S GREGORI NASTANIS R
 IONS TOMAS R AX BOSNE T TO
 S GREGORI NASTANIS R
 IONS TOMAS R AX BOSNE ꝛ TO
 S GREGORI NASTANIS R
 IONS TOMAS R AX BOSNE ꝛ TO
 S GREGORI NASTANIS R
 IONS TOMAS R AX BOSNE ꝛ TO
 S GREGORIS NASTANIS R
 IONS TOMAS R AX BOSNE ꝛ TO
 S GREGORIS NASTANIS R

Slika 31. IVb. vrsta 3. varijanta groša Stjepana Tomaša – legende

Groš IVb. vrsta 3. varijanta

R B I O G I N N O R S T U ꝛ ꝛ ꝛ ꝛ ꝛ ꝛ ꝛ ꝛ
 6 2 8

Slika 32. IVb. vrsta 3. varijanta groša Stjepana Tomaša – grafija

Groš V. vrsta 2. varijanta

Slika 33. V. vrsta 2. varijanta groša Stjepana Tomaša

Groš V. vrsta 2. varijanta

IONZ TOMAZ REX BOZNE 7 TO
S GREGORIS NAZARENUS O

Slika 34. V. vrsta 2. varijanta groša Stjepana Tomaša – legende

Groš V. vrsta 2. varijanta

ABOEGIMNORSTU? 7 TO O
Z

Slika 35. V. vrsta 2. varijanta groša Stjepana Tomaša – grafija

Groš VI. vrsta 2. varijanta

Slika 36. VI. vrsta 2. varijanta groša Stjepana Tomaša

Groš VI. vrsta 2. varijanta

IONS TOMAS REX BOSNE ꝛ TO
 2 GREGORIS NAZARENIS IO
 IONS TOMAS REX BOSNE ꝛ TO
 2 GREGORIS NAZARENIS IO
 IONS TOMAS REX BOSNE ꝛ TO
 2 GREGORIS NAZARENIS IO
 IONS TOMAS RE+ BOSNE TO
 2 GREGORIS NAZARENIS IO
 IONS TOMAS RE+ BOSNE T TO
 2 GREGORIS NAZARENIS IO
 IONS TOMAS REX BOSNE T TO
 2 GREGORIS NAZARENIS IO
 IONS TOMAS REX BOSNE ꝛ TO
 2 GREGORIS NAZARENIS IO
 IONS TOMAS RE+ BOSNE ꝛ TO
 8 GREGORIS NAZARENIS IO
 IONS TOMAS RE+ BOSNE ꝛ TO
 2 GREGORIS NAZARENIS IO
 IONS TOMAS REX BOSNE ꝛ TO
 2 GREGORIS NAZARENIS IO

Slika 37. VI. vrsta 2. varijanta groša Stjepana Tomaša – legende

Groš VI. vrsta 2. varijanta

IONZ TOMAZ REX BONE 7 TO
 2 GREGORIZS NASTAZENIZ IO
 IONS TOMAZ REX BOBE 7 TO
 8 GREGORIZS NASTAZENIZ IO
 IONZ TOMAZ R EX BOZNE 7C TO
 2 GREGORIZS NASTAZENIZ IO
 IONZ TOMAZ R EX BOZNE 7C TO
 8 GREGORIZS NASTAZENIZ IO
 IONZ TOMAZ R EX BOZNE 7P TO
 2 GREGORIZS NASTAZENIZ IO
 IONS TOMAZ R EX BOZNE 7C TO
 2 GREGORIZS NASTAZENIZ IO
 IONZ TOMAZ R EX BOZNE 7X TO
 2 GREGORIZ NASTAZENIZ IO
 IONZ TOMAZ REX BOZNE Ψ TO
 2 GREGORIZS NASTAZENIZ IO
 IONZ TOMAZ REX BOZNE → TO
 2 GREGORIZS NASTAZENIZ IO
 IONZ TOMAZ REX BONE z TO
 2 GREGORIZS NASTAZENIZ IO

Slika 38. VI. vrsta 2. varijanta groša Stjepana Tomaša – legende

Groš VI. vrsta 2. varijanta

ABIOGINNORSTU? 7TT T O IO
 ① 2 6 77C
 8 7P 7X
 Ψ → z

Slika 39. VI. vrsta 2. varijanta groša Stjepana Tomaša – grafija

Groš VI. vrsta 3. varijanta

Slika 40. VI. vrsta 3. varijanta groša Stjepana Tomaša

Groš VI. vrsta 3. varijanta

IONS TOMAS REX BOSNE T O
 S GREGORIS NASTAVENSIS IO
 IONS TOMAS REX BOSNE T O
 S GREGORIS NASTAVENSIS IO
 IONS TOMAS REX BOSNE T O
 S GREGORIS NASTAVENSIS IO
 IONS TOMAS REX BOSNE T O
 S GREGORIS NASTAVENSIS IO
 IONS TOMAS... REX BOSNE T O
 S GREGORIS NASTAVENSIS IO
 IONS TOMAS REX BOSNE T O
 S GREGORIS NASTAVENSIS IO
 IONS TOMAS REX BOSNE T O
 S GREGORIS NASTAVENSIS IO
 IONS TOMAS REX BOSNE T O
 S GREGORIS NASTAVENSIS IO
 IONS TOMAS R EX BOSNE T T O
 S GREGORIS NASTAVENSIS IO
 IONS TOMAS R EX BOSNE T T O
 S GREGORIS NASTAVENSIS IO
 IONS TOMAS R EX BOSNE T T O
 S GREGORIS NASTAVENSIS IO
 IONS TOMAS R EX BOSNE T T O
 S GREGORIS NASTAVENSIS IO

Slika 41. VI. vrsta 3. varijanta groša Stjepana Tomaša – legende

Groš VI. vrsta 3. varijanta

IONZ TOMAŠ RA+ BOZNE T TO
 8 GREGORIUS NPAŠENIUS IO
 IONZ TOMAŠ RA+ BOZNE T TO
 2 GREGORIUS NPAŠENIUS IO
 IONZ TOMAŠ R EX BOZNE 7 TO
 2 GREGORIUS NPAŠENIUS IO
 IONZ TOMAŠ RAX BOZNE 7 TO
 2 GREGORIUS NPAŠENIUS IO
 IONZ TOMAŠ R EX BOZNE 4 TO
 2 GREGORIUS NPAŠENIUS IO
 IONZ TOMAŠ RAX BOZNE X TO
 2 GREGORIUS NPAŠENIUS IO
 IONZ TOMAŠ R EX BOZNE X TO
 2 GREGORIUS NPAŠENIUS IO
 IONZ TOMAŠ RAX BOZNE X TO
 2 GREGORIUS NPAŠENIUS IO
 IONZ TOMAŠ RAX BOZNE 7 TO
 2 GREGORIUS NPAŠENIUS IO
 IONZ TOMAŠR EX BOZNE 7 TO
 2 GREGORIUS NPAŠENIUS IO
 IONZ TOMAŠ R EX BOZNE 7 TO
 2 GREGORIUS NPAŠENIUS IO
 IONZ TOMAŠ R EX BOZNE 7 TO
 2 GREGORIUS NPAŠENIUS IO

Slika 42. VI. vrsta 3. varijanta groša Stjepana Tomaša – legende

Groš VI. vrsta 3. varijanta

R B I O G E I N N O R S T U X ? 7 T 7 T O I O
 2 4 X 7
 8

Slika 43. VI. vrsta 3. varijanta groša Stjepana Tomaša – grafija

Groš VIa. vrsta 2. varijanta

Slika 44. VIa. vrsta 2. varijanta groša Stjepana Tomaša

Groš VIa. vrsta 2. varijanta

IOHES TOMAS R EX BOZNE 7X TO
 S GREGORIAS NASTANIAS IO
 IOHES TOMAS R EX BOZNE 7X TO
 S GREGORIAS NASTANIAS IO
 IOHES TOMAS R EX BOZNE 7X TO
 S GREGORIAS NASTANIAS IO

Slika 45. VIa. vrsta 2. varijanta groša Stjepana Tomaša – legende

Groš VIa. vrsta 2. varijanta

ABIOGINORSTUX? 7X TO IO
 S

Slika 46. VIa. vrsta 2. varijanta groša Stjepana Tomaša – grafija

Groš VII. vrsta 2. varijanta

Slika 47. VII. vrsta 2. varijanta groša Stjepana Tomaša

Groš VII. vrsta 2. varijanta

IUDAS TOMAS R EX BOSNIE 7X OT
 S GREGORIAS NASTAVENIS IO
 IUDAS TOMAS R EX BOSNIE 7X OT
 S GREGORIAS NASTAVENIAS IO
 IUDAS TOMAS R EX BOSNIE 7X OT
 S GREGORIAS NASTAVENIAS IO
 IUDAS TOMAS R EX BOSNIE 7X OT
 S GREGORIAS NASTAVENIAS IO
 IUDAS TOMAS R EX BOSNIE 7X OT
 S GREGORIAS NASTAVENIAS IO
 IUDAS TOMAS R EX BOSNIE 7X OT
 S GREGORIAS NASTAVENIAS IO
 IUDAS TOMAS R EX BOSNIE 7X OT
 S GREGORIAS NASTAVENIAS IO
 IUDAS TOMAS R EX BOSNIE 7X OT
 S GREGORIAS NASTAVENIAS IO

Slika 48. VII. vrsta 2. varijanta groša Stjepana Tomaša – legende

Groš VII. vrsta 2. varijanta

ABIOGIMNORSTU? 7X OT IO
Z
8

Slika 49. VII. vrsta 2. varijanta groša Stjepana Tomaša – grafija

Groš VIIa. vrsta 2. varijanta

Slika 50. VIIa. vrsta 2. varijanta groša Stjepana Tomaša

Groš VIIa. vrsta 2. varijanta

IONA TOMAS REX AN BOZNE OT
S GREGORIAS NAXANAS IO

Slika 51. VIIa. vrsta 2. varijanta groša Stjepana Tomaša – legende

Groš VIIa. vrsta 2. varijanta

ABIOGIMNORSTU? } OT IO

Slika 52. VIIa. vrsta 2. varijanta groša Stjepana Tomaša – grafija

Denar I. vrsta 1. varijanta

Slika 53. I. vrsta 1. varijanta denara kralja Stjepana Tomaša

Denar I. vrsta 1. varijanta

†DS S TOMA ◊ REX BOSNA † ◊
 S GRGORI RARARU P ***

Slika 54. I. vrsta 1. varijanta denara kralja Stjepana Tomaša – legende

Denar I. vrsta 1. varijanta

ABCDEFGHIJMNORSTU*? † † ◊ P*
 S

Slika 55. I. vrsta 1. varijanta denara Stjepana Tomaša – grafija

Denar II. vrsta 2. varijanta

Av.

Rv.

Slika 56. II. vrsta 2. varijanta denara kralja Stjepana Tomaša

Denar II. vrsta 2. varijanta

ONS TOMAS REX BOS TO
 S GRGORI RARAR ◊
 ONS TOMAS REX BOSN TO
 S GRGORI RARAR ◊

Slika 57. II. vrsta 2. varijanta denara kralja Stjepana Tomaša – legende

Denar II. vrsta 2. varijanta

ABCDEFGHIJMNORST*? TO ◊

Slika 58. II. vrsta 2. varijanta denara Stjepana Tomaša – grafija

Slika 59. III. vrsta 1. varijanta denara kralja Stjepana Tomaša

Denar III. vrsta 1. varijanta

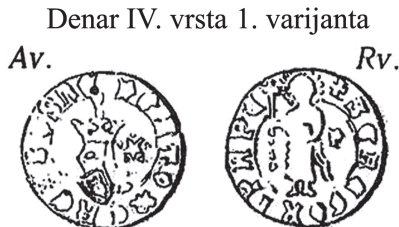
DNS TOMAS REX BOSN T O
 S GREGORI NASTA R
 DNS TOMAS REX BOSN T O
 S GREGORI NASTA R
 DNS TOMA S REX BO T O
 S GREGORI NASTA R
 DNS TOMAS *REX BOSN T O
 S GREGORI NASTA R

Slika 60. III. vrsta 1. varijanta denara kralja Stjepana Tomaša – legende

Denar III. vrsta 1. varijanta

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T * ? * T O R
 S

Slika 61. III. vrsta 1. varijanta denara Stjepana Tomaša – grafija

Slika 62. IV. vrsta 1. varijanta denara kralja Stjepana Tomaša

Denar IV. vrsta 1. varijanta
D G S T O M E R E X B O S N ✧
✠ S G R E G O R I P A P E P

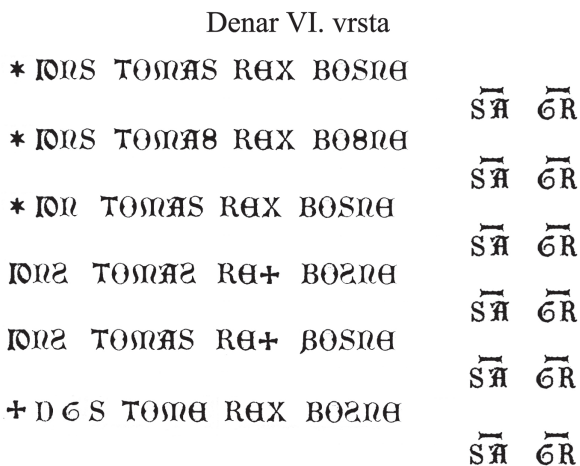
Slika 63. IV. vrsta 1. varijanta denara kralja Stjepana Tomaša – legende

Denar IV. vrsta 1. varijanta
R E D G I M N O P R S T ✧ ✠ ✠ P

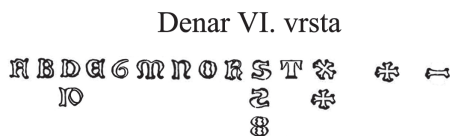
Slika 64. IV. vrsta 1. varijanta denara Stjepana Tomaša – grafija

Slika 65. V. vrsta 1. varijanta denara kralja Stjepana Tomaša

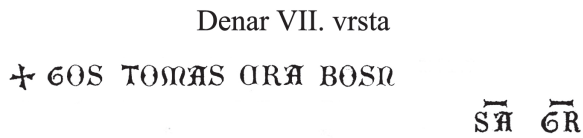
Slika 69. VI. vrsta denara kralja Stjepana Tomaša – legende

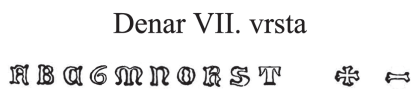
Slika 70. VI. vrsta denara Stjepana Tomaša – grafija

Slika 71. VII. vrsta denara kralja Stjepana Tomaša

Slika 72. VII. vrsta denara kralja Stjepana Tomaša – legende

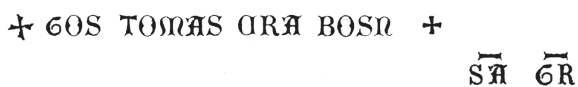
Slika 73. VII. vrsta denara Stjepana Tomaša – grafija

Denar VIIa. vrsta

Slika 74. VIIa. vrsta denara kralja Stjepana Tomaša

Denar VIIa. vrsta

Slika 75. VIIa. vrsta denara kralja Stjepana Tomaša – legende

Denar VIIa. vrsta

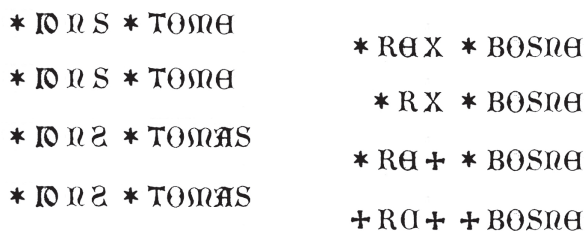
Slika 76. VIIa. vrsta denara Stjepana Tomaša – grafija

Poludenar I. vrsta

Slika 77. I. vrsta poludenara kralja Stjepana Tomaša

Poludenar I. vrsta

Slika 78. I. vrsta poludenara kralja Stjepana Tomaša – legende

Poludenar I. vrsta

R B O E M N O R S T * * *
C Z *

Slika 79. I. vrsta poludenara Stjepana Tomaša – grafija

Poludenar II. vrsta

Slika 80. II. vrsta poludenara kralja Stjepana Tomaša

Poludenar II. vrsta

* GOSPOMI TOMAS *
* ORA BOSNA *

Slika 81. II. vrsta poludenara kralja Stjepana Tomaša – legende

Poludenar II. vrsta

R B O E M N O R S T *

Slika 82. II. vrsta poludenara Stjepana Tomaša – grafija

Veliki četverostruki dukat

Slika 83. veliki četverostruki dukat kralja Stjepana Tomaša

Veliki četverostruki dukat

✠ G L O R I A + T I B I D E U S + S P A S + N O S T R I + ✠ ✠
✠ M O N A T H + H U R A H + R A C I S + S T A P H A N

Slika 84. veliki četverostruki dukat kralja Stjepana Tomaša – legende

Veliki četverostruki dukat

H B O A C H I L M N O P R S T U ✠ + ✠ ✠
M I

Slika 85. veliki četverostruki dukat kralja Stjepana Tomaša – grafija

Denar VIx. vrsta

Slika 86. VIx. vrsta denara kralja Stjepana Tomaša

Denar VIx. vrsta

† IOGZ TOMA RAX BOZNA
 † ΔΕCΠOΤЬ*ΓЮPЬГЬ
 † IOGS TOMA RAX BOSNA
 † ΔΕCΠOΤЬ*ΓЮPЬГЬ
 † IORS TOMA RAX BOSNA
 † ΔΕCΠOΤЬ*ΓЮPЬГЬ

Slika 87. VIx. vrsta denara kralja Stjepana Tomaša – legende

Denar VIx. vrsta

B I O G M N O R S T * *
 2
 Γ Δ Ε Ο Π Ρ C T Ь Ю † *

Slika 88. VIx. vrsta denara Stjepana Tomaša – grafija

Denar VIIx. vrsta

Av.

Rv.

Slika 89. VIIx. vrsta denara kralja Stjepana Tomaša

Denar VIIx. vrsta

† GOS TOMAS ORA BOSN
 † ΔΕCΠOΤЬ*ΓЮPЬГЬ

Slika 90. VIIx. vrsta denara kralja Stjepana Tomaša – legende

Denar VIIx. vrsta

B I O G M N O R S T * *
 Γ Δ Ε Ο Π Ρ C T Ь Ю † *

Slika 91. VIIx. vrsta denara Stjepana Tomaša – grafija

Pregled težina novca kralja Stjepana Tomaša prema nominalnim vrijednostima, vrstama i sljedu kovanja prikazan je u tablici:

			sustav osmanske akče (akča = 1,137 g)			
			1 akča = 1/4 tabriskog miskala = = 6 nahuda = 1/3 rimske drahme = = 1 skrupul = 1,137 g			
	vrsta	period/sljed kovanja	groš 1,5 akča 1,706 g	denar 1 akča 1,137 g	poludenar 0,5 akče 0,568 g	
kralj Stjepan Tomaš	groš	I.	1 (1443. – 1445.)	1,55 g		
		II.	1 (1443. – 1445.)	1,83 g		
		III.	2 (1445. / 1446.)	1,75 g		
		IV.	2 (1445. / 1446.)	1,60 g		
		IVa.	2 (1445. / 1446.)	1,68 g		
		IVb.	3 (1445. / 1446. – 1455.)	1,68 g		
		V.	3 (1445. / 1446. – 1455.)	-		
		VI.	3 (1445. / 1446. – 1455.)	1,79 g		
		VIa.	3 (1445. / 1446. – 1455.)	1,87 g		
		VII.	4 (1455. – 1461.)	1,78 g		
	VIIa.	4 (1455. – 1461.)	1,98 g			
	denar	I.	1 (1443. – 1445.)		1,15 g	
		II.	2 (1445. / 1446.)		0,73 g	
		III.	2 (1445. / 1446.)		0,87 g	
		IV.	3 (1445. / 1446. – 1455.)		0,93 g	
		V.	3 (1445. / 1446. – 1455.)		1,04 g	
		VI.	4 (1455. – 1461.)		1,10 g	
		VII.	4 (1455. – 1461.)		1,15 g	
		VIIa.	4 (1455. – 1461.)		1,25 g	
	poludenar	I.	4 (1455. – 1461.)			0,57 g
		II.	4 (1455. – 1461.)			0,48 g
	denar	VIx.	4 (1455. – 1461.)		0,96 g	
		VIIx.	4 (1455. – 1461.)		0,92 g	
		veliki četverostruki dukat	4 (1455. – 1461.)	14,05 g / debljina 1 mm / Au 980/1000		

Izvori ilustracija:

Slike 1 – 6, 8, 9, 11 – 13, 15, 16, 18, 19, 21, 22, 24 – 26, 28, 29, 31, 32, 34, 35, 37 – 39, 41 – 43, 45, 46, 48, 49, 51, 52, 54, 55, 57, 58, 60, 61, 63, 64, 66, 67, 69, 70, 72, 73, 75, 76, 78, 79, 81, 82, 84, 85, 87, 88, 90 i 91: autor

Slika 7. Rengjeo, Ivan, Novci bosanskih banova i kraljeva, *Truhelka, Ćiro*, Nalaz bosanskih novaca, obreten kod Ribiča,

- Slika 10. Rengjeo, Ivan*, Novci bosanskih banova i kraljeva, Amir Hadžimehmedović
Slike 14, 27, 30, 47 i 59 Glavaš, Tihomir, Druga ostava bosanskog novca ...
Slike 17, 50, 53, 56, 62, 74, 77, 80 i 83 Rengjeo, Ivan, Novci bosanskih banova i kraljeva
Slika 20. Rengjeo, Ivan, Novci bosanskih banova i kraljeva, Amir Hadžimehmedović
Slika 23. Zbirka Bošnjačkog instituta, Hadžimehmedović, Amir, Novac srednjovjekovne Bosne
Slika 33. Zbirka Bošnjačkog instituta
Slika 36. Zbirka Historijskog muzeja BiH
Slika 40. Zbirka Historijskog muzeja BiH, Zbirka Bošnjačkog instituta
Slika 44. Rengjeo, Ivan, Novci bosanskih banova i kraljeva, Zbirka Zavičajnog muzeja Visoko
Slika 65. Rengjeo, Ivan, Novci bosanskih banova i kraljeva, *Hadžimehmedović, Amir*, Novac srednjovjekovne Bosne, Internet aukcija H. D. Rauch 15.
Slika 68. Rengjeo, Ivan, Novci bosanskih banova i kraljeva, *Hadžimehmedović, Amir*, Novac srednjovjekovne Bosne, *Rengjeo, Ivan*, Corpus der mittelalterlichen ...
Slika 71. Hadžimehmedović, Amir, Novac srednjovjekovne Bosne, Zbirka Zemaljskog muzeja BiH
Slika 86. Internet aukcija ebay.de (broj 310531289507 završena 16. XII. 2012.), *Jovanović, Miroslav*, Srpski srednjevekovni novac, *Acović, Dragomir M*, Heraldika i Srbi
Slika 89. Jovanović, Miroslav, Srpski srednjevekovni novac

Izvori:

- Glavaš, Tihomir*, Druga ostava bosanskog novca iz Ribića kod Konjica, Glasnik Zemaljskog muzeja BiH u Sarajevu –Arheologija – n. s. sv. 44, Sarajevo, 1989., str. 233. – 266.
Hadžimehmedović, Amir, Novac srednjovjekovne Bosne, izdanje autora, Sarajevo, 2012.
Jovanović, Miroslav, Srpski srednjevekovni novac, Linea Art, Beograd, 2001.
Ljubić, Šime, Opis jugoslavenskih novaca, Artističko – tipografički zavod Dragutina Albrechta, Zagreb, 1875.
Rengjeo, Ivan, Novci bosanskih banova i kraljeva, Glasnik Zemaljskog muzeja LV 1943., Sarajevo, 1944., str. 237. – 291.
Rengjeo, Ivan, Corpus der mittelalterlichen Münzen von Kroatien, Slavonien, Dalmatien und Bosnien, Akademische Druck u. Verlagsanstalt, Graz, 1959.
Truhelka, Ćiro, Bosanski, srpski i bugarski novci zemaljskog muzeja u Sarajevu, Glasnik Zemaljskog muzeja u BiH, Sarajevo, 1894., str. 389. – 410.
Truhelka, Ćiro, Nalaz bosanskih novaca, obreten kod Ribića, Glasnik Zemaljskog muzeja u BiH, Sarajevo, 1905., str. 1. – 51.

Literatura:

- Acović, Dragomir M*, Heraldika i Srbi, Zavod za udžbenike, Beograd, 2008.
Radić, Vesna R., Novac srpske despotovine – Studija iz srpske numizmatike sa katalogom novca – Doktorska disertacija, Filozofski fakultet u Beogradu, 2016.
Smajlagić, Robert, Doprinos proučavanju novca Kraljevine Bosne kovanoga za njezina posljednja tri kralja, Numizmatičke vijesti, 59., Zagreb, 2006., str. 129. – 142.
Sulejmanagić, Amer, Srednjovjekovna bosanska država pod turskim pritiskom (1414. – 1463.) – monetarni aspekt, Numizmatičke vijesti, 60., Zagreb, 2007., str. 127. – 173.

Sulejmanagić, Amer, Dokaz u prilog tvrdnji da je veliki bosanski četverostruki dukat iskovao kralj Stjepan Tomaš, Numizmatičke vijesti, 65., Zagreb, 2012., str. 86. – 95.

Sulejmanagić, Amer, Novac podložnika bosanskih vladara, Numizmatičke vijesti, 66., Zagreb, 2013., str. 44. – 79.

Sulejmanagić, Amer, Ikonografija, metrologija i grafija bosanskoga novca kovanoga između 1428. i 1443. godine (novac kralja Tvrtka II. Tvrtkovića), Numizmatičke vijesti, 70., Zagreb, 2017., str. 175. – 216.

Internet:

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=58178> (pristupljeno 13.07.2018.)

SUMMARY

ICONOGRAPHY, METROLOGY AND INSCRIPTIONS ON BOSNIAN COINS MINTED BETWEEN 1443 AND 1461 (MONEY OF KING STJEPAN TOMAŠ)

The author analyses the iconography, metrology and inscriptions on Bosnian coins minted by King Stjepan Tomaš during his reign between 1443 and 1461, as a continuation of the standard conceptual matrix established by the previous King Tvrtko II Tvrtković. The author has made a new classification of Tomaš's coins on the basis of obverse and reverse designs as the main motifs, and the obverse and reverse marks beside them, taking into account the modifications of coats of arms, monograms, patron's pastoral and the appearance of a third type of the letter D in the edge legends. Among types thus obtained, variants are singled out with the help of *sigla* alongside the top of the arms decoration. On the basis of historical data and the new classification it has been possible to define the periodisation and order of minting all the groschen, denars and half-denars of Stjepan Tomaš. The other coins that belong to this king have also been classified and periodised: the large four-ducat piece and the denars of his vassal, Serbian Despot Đurađ Branković.